

DZIAŁALNOŚĆ ZAGRANICZNA KOŚCIOŁA PRAWOSŁAWNEGO

W okresie powojennym historię relacji zagranicznych Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego należy podzielić na trzy wyraźnie różniące się okresy:

1. lata 1945-1956,
2. lata 1959-1990,
3. lata od 1990 roku.

Pierwszy okres był zdominowany przez kwestię uregulowania sprawy autokefalii oraz przez coraz większe naciski władz państwowych, zmierzające do ograniczenia działalności Kościoła oraz wszelkich kontaktów zagranicznych, nawet z Kościołami w tak zwanych „krajach demokracji ludowej”. Bezpośrednio po zakończeniu działań wojennych metropolita Dionizy skierował wiele prośb o spotkanie do patriarchy moskiewskiej, ale w odpowiedziach na żadną z nich nie otrzymał zaproszenia do złożenia wizyty. Ta sytuacja zmieniła się radykalnie, gdy 17 kwietnia 1948 roku prezydent RP cofnął uznanie udzielone metropolicie Dionizemu, co było sprzeczne ze statutem PAKP, który nie znał pojęcia „cofnięcie uznania”. 26 kwietnia 1948 roku minister administracji publicznej powołał niekanoniczne „Kolegium Rządzące”, które miało uregulować sytuację w Kościele.

19 czerwca 1948 roku do Moskwy udała się delegacja Kościoła w składzie: arcybiskup Tymoteusz, ks. Michał Kiedrow, ks. Eugeniusz Naumow, ks. Mikołaj Lenczewski i Mikołaj Sieriebriennikow, w celu nawiązania łączności kanonicznej z Kościołem rosyjskim.

Delegacja ta 22 czerwca uznała na piśmie autokefalię przyznaną przez patriarchat ekumeniczny w 1924 roku za nieważną i niekanoniczną oraz poprosiła sobór biskupów Kościoła rosyjskiego o przyznanie autokefalii (na dokumencie nie ma podpisu ks. Mikołaja Lenczewskiego, który ciężko zachorował). 25 czerwca ks. Michał Kiedrow został wyświęcony na biskupa¹.

¹ „Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce”, 4:1948, z. 1-5, s. 1-5, 11-14.

6 lipca 1948 roku udała się do Moskwy delegacja celem wzięcia udziału w obchodach 500 rocznicy autokefalii Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego. W skład delegacji wchodził: arcybiskup Tymoteusz, biskup Michał, ks. Jan Kowalenko, ks. Aleksander Kalinowicz i ks. Eugeniusz Naumow. W czasie narady przedstawiciele Kościołów prawosławnych, która towarzyszyła konferencji, jednomyślnie wypowiedziano się przeciwko udziałowi w ruchu ekumenicznym oraz potępiono Watykan za podżeganie do nowej wojny światowej. Uczestnicy obchodów 500-lecia autokefalii jednomyślnie wystosowali depeszę powitalną do Józefa Stalina².

2 listopada 1948 roku patriarcha Aleksy odpowiadając na telegram metropolity Dionizego wystosował następujący telegram: „Telegram otrzymałem. Decyzję soboru Wam wysyłamy, nie ma potrzeby osobistego spotkania”³.

Nieco wcześniej, w październiku 1948 roku udała się do Sofii delegacja Polskiego Kościoła Prawosławnego w składzie: arcybiskup Tymoteusz i ks. Eugeniusz Naumow. Delegacja brała udział w kongresie Związku Duchowieństwa Prawosławnego. W sprawozdaniu z konferencji między innymi czytamy: „Członkowie delegacji byli świadkami, jak brygady ochotnicze księży prawosławnych pracowały przy budowie dróg kolejowych i kolei. W pracy tej biorą udział prawie wszyscy zdolni do pracy księża”⁴.

Jak wynika z akt zachowanych w Archiwum Metropolii Prawosławnej w Warszawie, od 1948 roku kontakty międzynarodowe zamierają. Zamiera także działalność Polskiej Rady Ekumenicznej. Sytuację na forum ogólnoprawosławnym skomplikował dodatkowo wybór 8 lipca 1951 roku arcybiskupa Makarego na stanowisko metropolity, co nie zostało uznane przez Kościoły konstantynopolitański, aleksandryjski, antiocheński, jerozolimski i grecki. Ta sytuacja trwała do śmierci metropolity Makarego 1 marca 1961 roku.

Wydaje się, że w latach 1949-1953 Kościół nie miał żadnych kontaktów międzynarodowych. W tych latach nie ukazywało się też żadne oficjalne czasopismo prawosławne. Dopiero od 1954 roku zaczyna ukazywać się „Cerkiewny Wiestnik”, który właściwie jest jedynym źródłem informacji o życiu Kościoła.

Relacje z innymi Kościołami uległy zmianie dopiero w latach sześć-

² „Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce”, 4:1948, z. 6-12, s. 5-7, 26-35.

³ Archiwum Metropolii Prawosławnej w Warszawie, akta Nr R-IV-2B/1144.

⁴ „Wiadomości Metropolii Prawosławnej w Polsce”, 4:1948, z. 6-12, s. 8.

dziesiątych. W 1962 r. Kościół prawosławny został członkiem Polskiej Rady Ekumenicznej. Decyzja ta została podjęta po wejściu Kościoła rosyjskiego do Światowej Rady Kościołów. Wejście Kościoła prawosławnego do Polskiej Rady Ekumenicznej umożliwiło nawiązanie kontaktów z innymi wyznaniem w kraju i za granicą.

Kościół prawosławny włączył się także w działalność pokojową w ramach komisji Polskiej Rady Ekumenicznej, przekształconej następnie w Polski Oddział Chrześcijańskiej Komisji Pokojowej. Uczestnictwo Kościoła prawosławnego w pracach tego oddziału spowodowało obecność przedstawicieli Kościoła na Międzynarodowych Konferencjach Pokojowych, poczynając od pierwszej w 1967 roku w Pradze.

Należy tu zaznaczyć, że kontakty międzynarodowe Kościoła prawosławnego były ściśle kontrolowane przez Urząd do Spraw Wyznań i powiązane z polityką zagraniczną państwa. Dotyczyło to także kontaktów z innymi Kościołami prawosławnymi, które ograniczały się do wizyt oficjalnych, a w wypadku Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego polskie władze państwowe współpracowały z Radą do spraw Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego⁵. Kontakty z innymi Kościołami prawosławnymi były nieliczne, a za fakt wyjątkowy należy uznać przyjazd delegacji patriarchy konstantynopolińskiego i rumuńskiego na intronizację metropolity Tymoteusza w 1961 roku. Dopiero od czasu rządów metropolity Stefana nastąpiło uregulowanie kontaktów z innymi Kościołami, właściwie zamrożonych po odwołaniu metropolity Dionizego. W sierpniu 1976 roku delegacja Kościoła brała udział w II Kongresie Prawosławnych Szkół Teologicznych w monasterze Pendeli koło Aten, a we wrześniu 1977 roku w ogólnoprawosławnym seminarium „Rola i miejsce Biblii w życiu liturgicznym i duchowym Kościoła prawosławnego” w Pradze.

Kościół włączył się także w prace przygotowawcze do Soboru Panprawosławnego i uczestniczył we wszystkich konferencjach, a także w dialogi ekumeniczne z Kościołami przedchalcedońskimi, luterzańskim i starokatolickimi, a także w prace Konferencji Kościołów Europejskich oraz od 1980 roku w oficjalny dialog z Kościołem rzymskokatolickim (konferencja na wyspach Patmos i Rodos).

Wejście do Światowej Rady Kościołów otworzyło przed Kościołem prawosławnym nowe perspektywy kontaktów międzynarodowych.

⁵ A. Mironowicz, *Kościół prawosławny na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, Białystok, 2005, s. 278-280.

Delegacje Kościoła brały udział we wszystkich Zgromadzeniach Ogólnych Ś. R. K., a także w pracach komisji, zwłaszcza „Wiara i Ustrój”.

Od roku 1980 Kościół zaczęły częściej odwiedzać delegacje zarówno innych Kościołów prawosławnych, jak i nieprawosławnych, na przykład wizyta patriarchy Etiopii Tekle Haymanot w 1978 roku. W 1987 roku po raz pierwszy od czterystu lat Polskę odwiedził patriarcha konstantynopoliński Dymitr I. Metropolita Bazyli odwiedził Kościoły: rosyjski (1980, 1978, 1983, 1988), grecki (1972, 1979), rumuński (1976, 1978), bułgarski (1981, 1993), amerykański (1984), fiński (1990) i portugalski (1990, 1995, 1997)⁶.

Rozwój kontaktów międzynarodowych nastąpił z chwilą, gdy zwierzchnikiem Kościoła został metropolita Sawa, który składał wizyty w poszczególnych Kościołach lokalnych (patrz wykaz poniżej), jak i przyjmował rewizyty (patrz wykaz poniżej).

ZAŁĄCZNIK I:

WYKAZ OFICJALNYCH WIZYT ZWIERZCHNIKÓW LOKALNYCH CERKWI PRAWOSŁAWNYCH W POLSCE W LATACH 1998-2007

(opracował: Jarosław Charkiewicz)

Lp.	Daty	Kto przybył	Autor sprawozdania	Uwagi, bibliografia
1.	10-16.10.1998	Patriarcha Konstantynopola Bartłomiej	Igumen Warsonofusz (Doroszkiewicz) i Piotr Chomik	WPAKP 4-5/1998, s. 2-11, 18. 6/1998, s. 16-18.
2.	22-25.01.2000	Patriarcha Konstantynopola Bartłomiej	Igumen Jerzy (Pańkowski)	Na zaproszenie Marszałka Sejmu. WPAKP 3/2000, s. 2-3, 6.
3.	04-09.11.2000	Patriarcha Rumunii Teoktyst	Ks. Henryk Paprocki	WPAKP 12/2000, s. 4-5, 6.
4.	18-21.11.2000	Metropolita Mińska i Szucka Filaret, Patriarszy Egzarcha całej Białorusi	(Bez podpisu)	WPAKP 1/2001, s. 4-5.
5.	17-22.08.2001	Patriarcha Aleksandrii Piotr VII	Andrzej Kuźma	WPAKP 9/2001, s. 5-7, 8.
6.	10-24.10.2001	Patriarcha Serbii Paweł	Ks. Henryk Paprocki	WPAKP 11/2001, s. 5-6, 7, 8.
7.	16-23.05.2003	Arceybiskup Tirany i całej Albanii Anastasios	Archimandryta Jerzy (Pańkowski)	WPAKP 7/2003, s. 7-8.
8.	02.06.2003	Patriarcha Konstantynopola Bartłomiej	Archidiakon Aleksander (Miszczuk); byli też biskup Jakub, ks. A. Szełomow, ks. A. Zielepucha	Nieoficjalna konferencja ekologiczna w Gdyni. WPAKP 7/2003, s. 9.

⁶ Tamże, s. 304-306.

9.	17-22.08.2003	Arcybiskup Aten i całej Grecji Chryzostulos	Archimandryta Jerzy (Pańkowski)	WPAKP 10/2003, s. 3-5.
10.	04-11.10.2003	Metropolita całej Ameryki i Kanady Herman	Igumen Atanazy (Nos)	WPAKP 10/2003, s. 6-7.
11.	02.02.2004	Metropolita Mołdawii i Bukowiny Daniel, Patriarchat Rumunii	Ks. Doroteusz Sawicki	WPAKP 3/2004, s. 9.
12.	27-.....03.2004	Metropolita Smoleńska i Kaliningradu Cyryl, Patriarchat Moskiewski	Ks. Doroteusz Sawicki	Doktorat <i>h. c.</i> Ch. A. T. WPAKP 5/2004, s. 3-4.
13.	19-21.05.2005	Metropolita Cyryl, Patriarchat Bulgarii	Anna Siegień	WPAKP 7-8/2005, s. 19.
14.	02-07.09.2005	Patriarcha Gruzji Elias II	Ks. Henryk Paprocki	WPAKP 10/2005, s. 4-5.
15.	12-17.10.2006	Fiński Autonomiczny Kościół Prawosławny	Ks. Doroteusz Sawicki	WPAKP 11/2006, s. 4-5.
16.	17-21.05.2007	Arcybiskup Aten i całej Grecji Chryzostulos	Biskup Jerzy (Pańkowski)	WPAKP 6/2007, s. 3-4.
17.	17-22.08.2007	Arcybiskup Synaju Damian	Biskup Jerzy (Pańkowski)	WPAKP 10/2007, s. 5-7.

ZAŁĄCZNIK II:

WYKAZ OFICJALNYCH WIZYT ZAGRANICZNYCH JEGO EMINENCJI, WIELCE BŁOGOSŁAWIONEGO SAWY, METROPLITY WARSZAWSKIEGO I CAŁEJ POLSKI W LATACH 1998-2007

(opracował: Jarosław Charkiewicz)

Lp.	Daty	Kościół	Osoby towarzyszące	Uwagi, bibliografia
1.	24-28.07.1998	Patriarchat Konstantynopola	Arcybiskup Adam Hierodiakon Jerzy (Pańkowski) Bazyli Piwnik	CW 8/1998.
2.	26.08-02.09.1998	Patriarchat Moskwy	Arcybiskup Szymon Ks. Jerzy Tofiluk Hierodiakon Andrzej (Borkowski)	CW 9/1998, s. 3-16.
3.	30.09-01.10.1998	Patriarchat Bulgarii, Rozszerzony Sobór Panprawosławny	Biskup Jakub Ks. Anatol Szymaniuk	WPAKP 4-5/1998, s. 12-13.
4.	04-08.01.2000	Patriarchat Jerozolimy	Arcybiskup Szymon Igumen Jerzy (Pańkowski)	WPAKP 2/2000, s. 2-3, 20.
5.	19-30.05.2000	Kościół Prawosławny w Ameryce	Arcybiskup Adam Igumen Atanazy (Nos) Hierodiakon Piotr (Jakimiuk)	Doktorat <i>honoris causa</i> , WPAKP 7-8/2000, s. 4-5.
6.	23-27.09.2000	Patriarchat Rumunii	Biskup Grzegorz Ks. Jerzy Tokarewski Ks. Henryk Paprocki Bazyli Piwnik	WPAKP 11/2000, s. 3-7.

7.	23-27.12.2000	Patriarchat Konstantynopola	Arcybiskup Szymon Ks. Anatol Szydłowski	WPAKP 11/2001, s. 12-13. WPAKP 2/2001, s. 4-6.
8.	04-11.05.2001	Patriarchat Serbii	Arcybiskup Abel Ks. Leoncjusz Tofiluk Ks. Doroteusz Sawicki	WPAKP 6/2001, s. 3-6, 7.
9.	09-13.11.2001	Patriarchat Bułgarii	Biskup Miron Ks. Anatol Szydłowski Ihumen Atanazy (Nos)	WPAKP 12/2001, s. 6-9.
10.	13-22.05.2002	Grecki Kościół Prawosławny	Arcybiskup Abel Archimandryta Jerzy (Pańkowski) Igumen Andrzej (Borkowski) Diakon Piotr Kononiuk	WPAKP 5/2002, s. 11; 6/2002, s. 5-8.
11.	06-16.09.2002	Kościół Prawosławny w Ameryce	Arcybiskup Abel Archidiakon Aleksander (Miszczuk) Jarosław Honczar	WPAKP 10/2002 (foto); 11/2002, s. 4-6.
12.	07-11.10.2002	Grecki Kościół Prawosławny	Archimandryta Jerzy (Pańkowski)	Doktorat <i>honoris causa</i> , WPAKP 12/2002, s. 4-6.
13.	22-24.10.2002	Rosyjski Kościół Prawosławny Egzarchat Ukrainy	Delegacja z ChAT Ks. Marian Bezdna Dr Marek Ambroży	WPAKP 12/2002, s. 7
14.	28-30.10.2002	Egzarchat Białorusi Rosyjskiego Kościoła Prawosławnego	Ks. Anatol Szydłowski Andrzej Parafinczuk	Doktorat <i>honoris causa</i> , WPAKP 1/2003, s. 4-5.
15.	06-14.02.2003	Patriarchat Aleksandrii	Biskup Jakub Archimandryta Jerzy (Pańkowski) Protodiakon Marek Kiryłuk	WPAKP 3/2003, s. 4; WPAKP 4/2003, s. 6-9.
16.	17-24.10.2003	Patriarchat Jerozolimy	Arcybiskup Abel Archimandryta Paisjusz (Martyniuk) Igumen Warsonofiusz (Doroszkiewicz) Archidiakon Aleksander (Miszczuk)	WPAKP 12/2003, s. 4-6.
17.	29.04-04.05.2004	Patriarchat Gruzji	Biskup Jakub Ks. Jerzy Tofiluk Protodiakon Jerzy Dmitruk	WPAKP 6/2004, s. 4-5.
18.	07-11.05.2004	Patriarchat Serbii	Archimandryta Jerzy (Pańkowski)	WPAKP 6/2004, s. 6-7.
19.	29.06-09.07.2004	Patriarchat Rumunii	Ks. Henryk Paprocki Diakon Paweł Tokajuk Jarosław Honczar	WPAKP 9-2004, s. 4-5.
20.	16-22.09.2004	Patriarchat Konstantynopola Egzarchat Europy Zachodniej	Ks. Henryk Paprocki Diakon Paweł Tokajuk Jarosław Honczar	WPAKP 11/2004, s. 4-5.
21.	28.09-04.10.2004	Autonomiczny Kościół Prawosławny Finlandii	Ks. Michał Niegierewicz Igumen Atanazy (Nos) Diakon Paweł Tokajuk	WPAKP 11/2004, s. 4-5.

22.	27.10-06.11.2004	Patriarchat Bułgarii	Arhimandryta Jerzy (Pańkowski) Przedstawiciele CHAT	90-lecie patriarchy, doktorat h. c., WPAKP 12/2004, s. 4-6.
23.	24.05.2005	Patriarchat Konstantynopola	Arhimandryta Jerzy (Pańkowski)	Sobór Zwierchników Lokalnych Cerkwi Prawosławnych WPAKP 7- 8/2005, s. 4.
24.	03-08.10.2005	Patriarchat Moskwy	Arhimandryta Jerzy (Pańkowski) Protodiakon Sergiusz Bowtruczuk	WPAKP 11/2005, s. 4-6. otwarcie wystawy
25.	26.06-04.07.2006	Grecki Kościół Prawosławny	Arhimandryta Jerzy (Pańkowski)	WPAKP 9/2006, s. 4-5.